

De katholieke jeugdbewegingen en de IJzerbedevaart 1945 - 1960

Luc SCHOKKAERT

Het IJzerbedevaartcomité was minder dan het Vlaams Nationaal Zangverbond (V.N.Z.) gecompromitteerd door zijn optreden in de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de Duitse bezetting waren slechts beperkte plechtigheden in de crypte van de IJzertoren toegelaten geweest. Het comité had nooit — in tegenstelling tot het V.N.Z. — met de bezetter gecollaboreerd. Na de oorlog viel het trouwens door onenigheid in eigen rangen uiteen. Nochtans werd de opvolger niet onmiddellijk door de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen aanvaard. Deze evolutie wordt in dit artikel van naderbij bekeken¹.

1. De jeugdbede vaart van 1946

Terwijl de repressie de Vlaamse beweging bedreigde, versterkten de aanslagen op de IJzertoren de Vlaamse reflex. De eerste aanslag, in de nacht van 15 op 16 juni 1945, sloeg een gat van 2 meter breed en 10 meter hoog in de toren, de tweede in de nacht van 15 op 16 maart 1946 verwoestte het monument totaal. Dit verwekte een stroom van verontwaardiging in het Vlaamse land. De katholieke Vlaamse jeugdbewegingen reageerden alle op dezelfde manier op de gebeurtenissen. Zij waren het erover eens dat de toren vóór de oorlog was misbruikt door de Vlaams-nationalisten. Maar door de verwoesting werd dit extremisme volgens hen opnieuw aangewakkerd. Daarom eisten zij de heropbouw van het IJzermonument en wensten zij er opnieuw een christelijk monument voor de Vlaamse gesneuvelden van te maken. De dynamitering werd aanvaard als een nieuwe start voor het beledigde Vlaanderen, dat nu voorgoed zou zijn wakker geschud². „Morgen zoals gisteren zullen de volksbedevaarten

1. L. DE LENTDECKER, Art. *IJzerbedevaart*, in : EVBI, p. 700-706.

R. DE GHEIN en C. DE RIDDER, *Een halve eeuw Vlaams idealisme, De IJzerbedevaart in de archieven van de Standaard en haar lezers*, 1977. De gelijklopende evolutie van de Vlaams-nationale zangbeweging wordt door mij behandeld : *De katholieke jeugdbewegingen en de Vlaams-nationale zangbeweging 1945-1960*, in : *Wet. tijd.*, 1986.

2. De K.A.J. was een der eerste verenigingen die officieel protesteerden tegen de verwoesting. Ze liet er geen twijfel over bestaan dat de schuldigen dienden bestraft te worden en dat de toren moest worden heropgebouwd. Zij verbond er zich toe haar leden op te roepen naar de jaarlijkse bedevaart te trekken. Voorwaarde was echter dat de toren een christelijk en Vlaams symbool bleef

naar de IJzer hernemen... Met leeuwenvlag en driekleur zullen de massa's optrekken naar de toren. Wij herbouwen de IJzertoren'', besloot K. Dubois, proost van de Katholieke Studentenactie (K.S.A.), zijn artikel in *Hernieuwen*³.

Na de aanslag werd een jeugdcomité opgericht waarin vertegenwoordigers van vele belangrijke jeugdgroepen plaats namen⁴. Jules Cardyn, hoogleraar aan de Leuvense universiteit, nam het voorzitterschap waar⁵. Zijn hoofdbekommernis was de vlaamsgezindheid bij de studenten te doen herleven zonder hen in de richting van het Vlaams-nationalisme te drijven. De pers interpreteerde de artikels uit de jeugdbewegingstijdschriften als een oproep tot een bedevaart van eerherstel. In die zin publiceerden een aantal kranten het artikel van K. Dubois uit *Hernieuwen* als een oproep om op Beloken Pasen naar Diksmuide te trekken⁶. Hier kwam prompt antwoord van de K.S.A.-leiding. Zij stelde dat

en dat België niet uit het oog verloren werd (*Protesten tegen de vernietiging van de IJzertoren van de K.A.J.*, — *De Nieuwe Standaard*, 4 april 1946).

De Chirojeugd veroordeelde in haar leidingsblad de aanslag als heiligschennis en riep eveneens op tot heropbouw van het monument (*Mededelingen van Chirojeugd*, 1946, nr. 4, p. 57.).

Het V.V.K.S. verklaarde dat de verwoesting alle Vlamingen kon wakker schudden die het symbool zowel als het geloof vergeten waren. De beweging riep op tot bezinning. Daarna kon de bouw opnieuw starten (*Kompas*, 1945-46, nr. 4, p. 6).

Meer dan 600 B.J.B.-leiders, samengekomen voor hun nationale studiedagen te Leuven op 22, 23 en 24 april, noemden zich pijnlijk getroffen door de dynamitering van het monument. Zij tekenden protest aan in naam van 25 000 jonge Vlaamse boeren. Wel voegden zij eraan toe dat het hen te doen was om het monument als christelijk en Vlaams symbool en niet als een Vlaams-nationalistische ontmoetingsplaats. Zij eisten zowel eerherstel voor de gesneuvelde IJzersoldaten als de bestraffing van de schuldigen. En de IJzertoren moest opnieuw worden opgebouwd (*B.J.B.-gids*, 1946, nr. 6, p. 1).

Het standpunt van de K.S.A. werd door K. Dubois uiteengezet. Hij noemde de vernietiging een van de vele Vlaams-vijandige daden van na de oorlog, maar ook zette hij zich af tegen het Vlaams-nationalisme. Dubois merkte op dat de toren politiek werd misbruikt in de jaren '30. De Vlaams-nationalisten hadden onrechtmatig beslag gelegd op de bedevaart. De aanslag was volgens hem een misdaad, maar ook een dwaasheid, want zij dreef ook de Vlamingen die het goed meenden, in de armen van het extremisme (K. DUBOIS, *Nog een puin*, — *Hern.*, 1946, nr. 7, p. 251). In het tijdschrift van de K.B.M.J. verscheen het artikel van Dubois uit *Hernieuwen* met de mededeling dat de K.B.M.J. de tekst volledig onderschreef (*Opmarsch*, 1945-46, nr. 8, p. 1-2).

3. *Hernieuwen*, 1946, nr. 7, p. 251.

4. Art. *De Vlaamse jeugd trekt op Beloken Pasen naar de IJzer*, *De Nieuwe Standaard*, 11 april 1946.

5. Jules Cardyn (°1904 - †1969) was na de oorlog 5 jaar lang erevoorzitter van het K.V.H.V., dat toen om zijn loyale houding tegenover België bekend stond. Toen het K.V.H.V. opnieuw een radicale Vlaams-nationalistische koers ging, kwam het tot een breuk tussen het Verbond en Cardyn, die gekant was tegen wat hij „extremistische kuiperijen en inmenging van buitenstaanders” noemde.

Cfr. M. DE GOEYSE, Art. *Cardyn Jules*, in: *EVB I*, p. 275.

6. K. DUBOIS, Art. *Nog een puin*, in: *Hern.*, 1946, nr. 7, p. 251. Art. *Op Beloken Pasen naar het puin van de IJzertoren*, *Gazet van Antwerpen*; *De Nieuwe Standaard*; *Het Handelblad*, 19 april 1946.

het artikel uit de kranten niet rechtstreeks van de hand van Karel Dubois was, maar enkel een samenvatting uit *Hernieuwen*. Noch de K.S.A. noch Dubois zelf namen enige verantwoordelijkheid voor het krantartikel op. De K.S.A. wenste er tevens op te wijzen dat de K.A.-organisaties als dusdanig niet deelnamen aan de bedevaart. Dit betekende echter niet dat haar leden er individueel niet aan konden deelnemen. De beweging stelde volledig haar vertrouwen in de goede bedoelingen van het comité tot herstel van het IJzerkruis⁷. Het V.V.K.S. (Vlaams Verbond voor Katholieke Scouts) nodigde „eensgezind met alle katholieke Vlaamse jeugdbewegingen” (?) haar oudere verkenners en voortrekkers uit tot deelname. Maar ook het Verbond nam zelf geen officiële verantwoordelijkheid in de organisatie van de bedevaart⁸. Geen enkel van de jeugdtijdschriften riep haar leden trouwens op tot deelneming⁹. Dat de katholieke jeugdbewegingen de „promotors van de jeugdbedevaart”¹⁰ zouden geweest zijn, wordt door niets gestaafd. Integendeel, zij schijnen eerder een weifelende en afwachtende houding aangenomen te hebben.

Aanvankelijk leek het dat de overheid de jeugdbedevaart wou verbieden, omdat deze provocerend zou kunnen werken voor ultra-patriotten. Dezen zouden hieruit kunnen verstaan hebben dat de „flamingantische incivieken” hun lesje nog niet geleerd hadden. Maar de organisatoren hadden een ander doel voor ogen. Cardyn was trouwens gekant tegen extremisme. In die zin moest hij een verklaring afleggen aan de minister van binnenlandse zaken, A. Buisseret. Hij verbond er zich toe erover te waken dat de bedevaart een waardig en vaderlands karakter zou hebben. Het comité keurde de anti-nationale, revolutionaire en anti-democratische geest van de vooroorlogse IJzerbedevaarten af¹¹. Zo kon de bedevaart op 28 april 1946 plaatsvinden. In de pers sprak men van een kalm verloop: Het aantal deelnemers werd door liberale perslui op 1300 geschat¹². De staatsveiligheid sprak van 1500. Als bewijs van de „goede bedoelingen van de organisatoren” wapperden er vijf Belgische en zes leeuwenvlaggen over de IJzervlakte.

De K.S.A. was de enige katholieke Vlaamse jeugdbeweging die in haar tijdschrift de voorbije jeugdbedevaart besprak. Ze behandelde de manifestatie wel vrij afstandelijk en zonder enig engagement. Ze schatte het aantal deelnemers op 4000¹³ en noemde dit aantal eerder klein, maar vond het toch goed dat

7. Art. *Op Beloken Pasen naar het puin van de IJzertoren, Terechtwijzing, De Nieuwe Standaard*, 23 april 1946.

8. Art. *Programma van de jeugdbedevaart, De Nieuwe Standaard*, 20-21 april 1946.

9. Niets werd vermeld in: *Mededelingen van Chirojeugd, Gloed* (Chiro), *Kompas* (V.V.K.S.), *Hernieuwen* (K.S.A.), *B.J.B.-gids, Ploeg en kruis* (B.J.B.), *Mardijck* (K.A.J.), *Opmarsch* (K.B.M.J.).

10. Zoals wordt beweerd door L. DE LENTDECKER, o.c., in *E.V.B.I.*, p. 704.

11. Art. *Verklaring J. Cardyn aan min. Binnenl. Z., Het Laatste Nieuws*, 27 april 1946.

12. Art. *Bedevaart naar het IJzerkruis, Het Laatste Nieuws*, 29 april 1946.

13. *Het Laatste Nieuws* is in zijn schatting dus voorzichtiger (1300) dan de staatsveiligheid (1500) en steekt schrill af tegen de schatting van de K.S.A. (4000). Waarschijnlijk kan 1500 als minimum, 4000 als maximum worden beschouwd.

de bedevaart er geweest was, omdat die waardig en ingetogen was verlopen, wat schril afstak tegen de „overdreven” aanwezigheid van de rijkswacht. De K.S.A. was tevreden over de positieve houding tegenover België en ze noemde het haar eigen grote verdienste (en tussen de regels kan men lezen „en niet die van het comité tot herstel van het IJzerkruis”) dat de jeugd zich van het extreme nationalisme afkeerde¹⁴.

2. Van wantrouwen tot medewerking 1947-1950

In juni 1946 deelde minister van binnenlandse zaken A. Buisseret mee dat de grond van de IJzertoren zou worden onteigend om er een nationaal monument op te richten. Hiertegen werd door het comité tot herstel van het IJzerkruis scherp geprotesteerd, en met succes trouwens. Nochtans besloot men bij wijze van protest geen IJzerbedevaart te organiseren.

In 1948 werd opnieuw aangeknoopt bij de traditie van de vooroorlogse IJzerbedevaarten. Maar net zoals de jeugdbewegingen de tijd nog niet rijp achtten om tot het heropgerichte zangverbond toe te treden¹⁵, steunden zij de IJzerbedevaart slechts schoorvoetend, want ze deden geen officiële oproep tot hun leden om aanwezig te zijn¹⁶. Het V.V.K.S. nam zich nochtans voor geestdriftig propaganda te maken voor deelneming¹⁷, maar ook in zijn tijdschrift verscheen er geen aankondiging. Wel verzorgde het de ordedienst¹⁸. De aanwezigheid van de jeugd op de bedevaart werd door de pers opgemerkt. De meeste groepen waren, volgens de uitdrukkelijke wens van het bedevaartcomité, niet in uniform, alhoewel een aantal groepen toch in „een soort uniform” verschenen. *De Standaard* benadrukte de verbondenheid tussen leiders en leden van allerlei bewegingen en diegenen die „in geen jeugdbeweging” waren¹⁹. De boodschap van de bedevaart was duidelijk: de jeugd moest over de grenzen van rang en stand heen samenwerken aan een nieuw en sterk Vlaanderen in België.

Op de bedevaart werd van verschillende zijden gereageerd. Zo werd er op de verbondsraad van het V.V.K.S. geïntervenieerd door commissaris Bareel, tengevolge van een verslag van de verbondscommissaris M. Coppiters²⁰. Hij vond dat de verbondsleiding voorzichtig moest zijn, wanneer zij meewerkte aan manifestaties die uiteindelijk in politiek, en soms zelfs in gevaarlijke politiek, kon-

14. Art. *De jeugdbedevaart naar de IJzertoren*, in: *Hern.*, 1945-46, nr. 8, p. 319.

15. L. SCHOKKAERT, zie voetnoot 1.

16. In geen enkel tijdschrift werd de bedevaart aangekondigd.

17. A.V.V.K.S., Verslag verbondsbestuur 20 juli 1948.

18. *Kompas*, 1949, nr. 6., p. 163.

19. Art. *De Vlaamse jeugd op de IJzerbedevaart*, *D.S.*, 26 aug. 1948.

20. A.V.V.K.S., *Inhoud interventie comm. Bareel op de verbondsraad van 11 november 1948*.

den uitlopen. Hij doelde hiermee op het bijwonen van vergaderingen van de Katholieke Vlaamse Landsbond en op het aanvaarden van de ordedienst op de IJzerbedevaart van 1948²¹. In een andere vergadering merkte men op dat er nogal wat kritiek was op de deelneming van het Verbond aan de bedevaart, alhoewel de ordedienst, volgens het verbondsbestuur, voorbeeldig had gewerkt en de bedevaart op die manier van ongeregelde had gevrijwaard²². De K.S.A. van haar kant wijdde een artikel aan de opdracht van de Vlaamse jeugd. Gabriël Vandeputte, die op de bedevaart voor de jeugd had gesproken, schreef de tekst, waarin vier actiepunten uit de bedevaart werden overgenomen²³. De taalstrijd was gestreden, nu werden naast een Vlaamse inhoud en een Vlaamse geest Vlaamse mensen geëist in de ministeries, de militaire en de koloniale school. Ten tweede moesten de Vlamingen hun taak opnemen in de maatschappij op cultureel, sociaal, economisch en politiek gebied. Vervolgens moest Vlaanderen zijn plaats innemen in de naoorlogse wereldorganisaties en tenslotte moest er een strijd tegen materialisme en verbittering worden gevoerd. Volgens Vandeputte was de tijd van hen die verdeeldheid wilden zaaien in het Vlaamse kamp, voorbij²⁴. De bedevaart bleek inderdaad een nieuwe start. Vanaf 1949 gingen de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen zich meer engageren in de Vlaamse beweging. Nochtans bestond er nog heel wat onenigheid en vrees voor extremisme. Zo kwam men in 1949 nog helemaal niet tot overeenstemming wat het A.N.Z. (Algemeen Nederlands Zangverbond) betrof. Wat voor het zangfeest niet bereikt werd, lukte wel voor de IJzerbedevaart.

De katholieke jeugdbewegingen namen een positieve houding aan tegenover de 22ste IJzerbedevaart op 21 augustus 1949. Het IJzerbedevaartcomité deed een beroep op de jeugdbewegingen om deel te nemen²⁵. Deze kwamen hieraan tegemoet. De K.S.A., het V.V.K.S., de K.A.J. (Katholieke Arbeidersjeugd), de B.J.B. (Boerenjeugdbond) en de Chirojeugd stuurden hun oudsteden naar Diksmuide²⁶. De Chirojeugd was het minst enthousiast. Zij maan-

21. De Katholieke Vlaamse Landsbond was een federatie van katholieke verenigingen, in 1919 gesticht met als doel alle katholieke Vlaamse krachten te verenigen tot eendrachtige samenwerking. In 1948 werd te Antwerpen het Paascongres van de jonge Vlamingen gehouden. De katholieke Vlaamse jeugdbewegingen waren matig vertegenwoordigd. Toch kwam 45 % van de aanwezige jongens uit een van deze bewegingen. De schroom voor de IJzerbedevaart was blijkbaar niet aanwezig voor een congres van de Katholieke Vlaamse Landsbond.

22. A.V.V.K.S., *Verslag verbondsbestuur 24 augustus 1948*.

23. G. Vandeputte was secretaris van K.S.A.-Jong-Vlaanderen op het algemeen secretariaat van de federatie te Roeselare.

24. G. VANDEPUTTE, *IJzerbedevaart 22 aug. 1948, Jeugd van Vlaanderen*, in *Hern.*, 1948-49, nr. 1, p. 16.

25. A.K.S.A., *Verslag algemene leiding 9 aug. 1949*, nr. 1225/1.

26. De K.S.A. stuurde haar hernieuwers naar Diksmuide (*Hern.*, 1948-49, nr. 9, p. 331), terwijl het V.V.K.S. eveneens akkoord ging en de IJzerbedevaart een van de drie nationale gedenkdagen naast 11 en 21 juli noemde (A.V.V.K.S., *Verslag verbondsbestuur 29 juli 1949*). De bedevaart van

de haar leiders en leidsters aan alles in het werk te stellen om zich op 21 augustus meer dan anders één te voelen met Vlaanderen en de Vlaamse strijd. Toch moesten de leiders van de jongste afdelingen thuis blijven. Hun werk voor Vlaanderen was, volgens de beweging, het werk met de kinderen²⁷. Dit standpunt zou Chirojeugd trouwens handhaven. Al deze oproepen legden geen windeieren. Terwijl men in 1946 sprak van ± 4000 deelnemers en in 1948 van 12.000, werd het aantal aanwezigen nu reeds op 30.000 geraamd, een duidelijk teken van verhoogde inzet van de jeugd. Het vooroorlogse peil werd echter nog lang niet bereikt en het duurde tot in de jaren '50 vóór het aantal deelnemers opnieuw te vergelijken was met het peil dat de bedevaart in de jaren '30 had bereikt²⁸. Het licht herstel van de IJzerbedevaart lokte protest uit. Op zondag 21 augustus ontmoetten de 30.000 bedevaarders een groep van het Comité voor Actie en Waakzaamheid. De politie moest ongeregelde heden voorkomen. Nochtans, nu de katholieke jeugdbewegingen zich achter het initiatief schaalden, was de kans op extremisme sterk verminderd. De bewegingen maakten de bedevaart meer en meer tot hun zaak. Op de vooravond werd er net als in 1948 een groot kampvuur georganiseerd voor de verschillende jeugdbewegingen, waarvoor het V.V.K.S. de verantwoordelijkheid opnam²⁹. De ordedienst op de bedevaart bestond uit vertegenwoordigers van de verschillende jeugdgroeperingen o.l.v. het V.V.K.S.

In 1950 kwam er uiteindelijk een verzoening tot stand tussen de katholieke jeugdbewegingen en het A.N.Z. Dit werkte heilzaam voor de samenwerking rond de bedevaart. Alle grote katholieke Vlaamse jeugdbewegingen wensten hun steentje bij te dragen tot de manifestatie. Allemaal riepen zij hun leden op om te Diksmuide aanwezig te zijn³⁰. Maar ook metterdaad steunden zij

1948 was volgens het V.V.K.S. een succes geworden. Tachtig voortrekkers hadden dienst gedaan in de ordewacht. Er waren echter weinig voortrekkers vrij in burger naar Diksmuide gekomen. M. Coppieters nodigde nu allen met aandrang uit aanwezig te zijn en zij die konden helpen, moesten dringend hun adres aan het bedevaartsecretariaat opgeven (*Kompas*, 1949, nr. 6, p. 163; nr. 7-8, p. 202). Ook de K.A.J. kondigde de bedevaart aan (*Mardijk*, 1949, nr. 8, p. 1 en 15) en zette zich in voor de verspreiding van de affiches (*Art. Herlevend puin, Het Handelsblad*, 9 aug. 1949). De B.J.B. vroeg vooral aan zijn groepen uit Oost- en West-Vlaanderen aanwezig te zijn (*B.J.B.-gids*, 1949, nr. 8, p. 6). Ook de K.B.M.J. moedigde zijn leden aan naar Diksmuide te trekken (*Opmarsch*, 1948-49, juni-juli, p. 7).

Langs de pers (en niet in zijn tijdschrift) riep het hoofdkwartier van Chirojeugd alle leiders en leidsters, jongens en meisjes op naar Kaaskerke te gaan (*Oproep van Chirojeugd, D.S.*, 19 aug. 1949).

27. *Oproep van Chirojeugd, D.S.*, 19 aug. 1949.

28. We geven een aantal cijfers ter vergelijking: 1925: 20.000 deelnemers; 1926: 60.000 deeln.; 1927: 100.000; 1930 en 1931: 200.000; 1946: 4.000 deeln.; 1948: 12.000; 1949: 30.000; 1952: 100.000; 1959: 50.000 deelnemers.

Cfr. R. DE GHEIN en C. DE RIDDER, o.c.

29. *Programma IJzerbedevaart 21 aug. 1949, De Antwerpse Gids*, 10 aug. 1949 en *Berichten van het bedevaartsecretariaat, Het Handelsblad*, 20-21 aug. 1949.

30. De Chirojeugd publiceerde het programma van de IJzerbedevaart voor het eerst in haar tijd-

de bedevaart. De K.S.A.-Noordzeegouw bood haar diensten aan om het puin van de IJzertoren mee te helpen opruimen³¹. De bewegingen hielden inzamelingen voor de heropbouw van de toren³². Ze zorgden voor een aantal bewegingsvlaggen voor het vlaggenspel³³. Opnieuw stond het V.V.K.S. voor het kampvuur op zaterdag in en had het de leiding van de ordedienst op zondag in handen samen met o.a. de K.S.A., de B.J.B., de Katholieke Burgers- en Middenstandsjeugd (K.B.M.J.) en de K.A.J. De herkenningstekens werden door de vrouwelijke takken van deze bewegingen verkocht. De B.J.B. zorgde voor een optreden met volksdans en volksliedjes. K.A.J.-voorzitter Wim Verbakel sprak de jeugd toe. Opvallend was wel de afwezigheid van de Chirojeugd, die in heel de zaak blijkbaar geen enkele verantwoordelijkheid nam. De Chirojeugd vond in 1950 de tijd nog steeds niet gekomen om zich volledig in de manifestatie te engageren. Op de vooravond van de bedevaart besliste de homogene C.V.P.-regering een toelage voor de wederopbouw van de IJzertoren toe te kennen. Deze duidelijke ommekeer in de officiële houding gaf de IJzerbedevaart natuurlijk de wind in de zeilen. Veel argwaan werd hiermee weggenomen.

Desondanks was niet iedereen overtuigd van de vaderlandse bedoelingen van de initiatiefnemers. Verzetslieden hadden ook bij het zangfeest te Antwerpen bedreigd met incidenten: die kwamen er echter niet. De IJzerbedevaart werd in een artikel van de Nationale Strijdersbond (N.S.B.) als een manifestatie van incivieken gebrandmerkt. Ook het nieuwe comité vond geen genade in de ogen van de N.S.B. De bond wenste de toren te vervangen door een nationaal gedenkteken en eigende zich het recht toe zijn afdelingen uit te nodigen op de bedevaart, nadat deze een nationaal karakter zou hebben gekregen. In het andere geval zou hij een tegenbetoging op het getouw zetten met medewerking van de „vaderlandse verenigingen” om de nagedachtenis van al de doden te huldigen. De K.S.A. reageerde hierop zeer scherp. De toren bleef Vlaams eigendom, niet-tegenstaande hij een puinhoop geworden was. De N.S.B. had geen voorwaarden te stellen en indien hij een tegenbetoging wenste in te richten, mocht hij

schrift (*Gloed*, 1950, nr. 8, p. 190). Het V.V.K.S. wenste zijn voortrekkers proficiat voor de perfecte ordedienst van het vorige jaar en behandelde de relatie tussen IJzerbedevaart en Vlaamse beweging (*Kompas*, 1950, nr. 5, p. 12-13 en 63). Meermaals herinnerde ook de B.J.B. zijn leiders eraan de bedevaart op de plaatselijke bestuursvergadering te bespreken (*B.J.B.-gids*, nr. 6, p. 5; nr. 7, p. 5; nr. 8, p. 14) en de K.A.J. verwachtte al haar kajotters te Diksmuide (*Mardijck*, 1950, nr. 7, p. 16; nr. 8, p. 14). De K.S.A. (*Herm.*, 1949-50, nr. 8, p. 309) en de K.B.M.J. (*Opmarsch*, 1949-50, nr. 2, p. 15; nr. 4, p. 3; nr. 5, p. 9) herinnerden hun leden aan de bedevaart.

31. *Herm.*, 1949-50, nr. 1, p. 37.

32. Het IJzerbedevaartcomité vroeg de K.A.J. een inzameling te houden voor de IJzertoren op de gewestelijke studiedagen. Het voorstel werd goedgekeurd (A.K.A.J., *Brief L. Van Kerckhoven aan W. Verbakel*, 21 juni 1950; *Brief W. Verbakel aan L. Van Kerckhoven*, 17 juli 1950; nr. 934/1).

33. A.K.S.A., *Verslag algemene leiding 4 juli 1950*, nr. 1225/1.

A.K.A.J., *Brief L. Van Kerckhoven aan W. Verbakel*, 21 juni 1950;

Brief W. Verbakel aan L. Van Kerckhoven, 17 juli 1950;

Omzendbrief K.A.J. aan verbonden en afdelingen, 10 aug. 1950; nr. 934/1.

dit gerust proberen³⁴. Deze reactie getuigt ervan dat de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen niet langer argwanend stonden tegenover de bedevaart, maar ze eerder voor een groot deel zelf in handen hadden genomen. Hun medewerking scheen noodzakelijk geworden voor het welslagen van de manifestatie³⁵.

3. Tanend enthousiasme 1951-1955

1951 betekende geen breuk in de houding van de jeugdbewegingen tegenover 1950. Dit kan men opmaken uit verschillende elementen. Om geld te verzamelen voor de heropbouw van het IJzermonument werkten de jeugdbewegingen mee aan de Heldenhuldetombola. De B.J.B., de K.S.A. en het V.V.K.S. vroegen hun leden loten te verkopen³⁶. Omdat de K.S.A. zich had onderscheiden bij de verspreiding van de loten, werd haar op de bedevaart de Blauwe Wimpel overhandigd, een onderscheiding die werd geschonken aan personen en organisaties die zich verdienstelijk hadden gemaakt voor de IJzerbedevaart³⁷. Deze 24ste IJzerbedevaart werd aangekondigd door de B.J.B.³⁸ en het V.V.K.S.³⁹. De Chirojeugd riep haar leden op van deze dag een dag van gebed te maken. Maar de dienst voor Vlaanderen riep de leiders eerst en vooral dicht bij de aan hen toevertrouwde jeugd op hun parochie, waardoor de aanwezigheid van Chirojeugd op de IJzervlakte gering zou zijn⁴⁰. Verrassend genoeg kondigde *Hernieuwen* (K.S.A.) de bedevaart niet aan en bleef de propaganda beperkt tot een mededeling in de vergadering van de algemene leiding⁴¹. Schijnbaar was het het V.V.K.S. dat aan de spits kwam qua medewerking aan de IJzerbedevaart. Verbondscommissaris M. Coppieters verwachtte één geestdriftige inzet voor deelneming aan alle grote Vlaams-nationale initiatieven en feesten, op plaatselijk, gewestelijk en algemeen plan. Mee aan de spits kwam de B.J.B., die voortaan zijn ruiters zou afvaardigen naar de bedevaart. Het V.V.K.S. verzorgde zoals vroeger de ordedienst⁴². Als illustratie van paraatheid en dienstvaardigheid achtte het dit uitstekend⁴³. De bedevaart

34. *Hern.*, 1949-50, nr. 8, p. 313.

35. *Verslagboek XXIIIste IJzerbedevaart*, 1950;

De 23ste IJzerbedevaart, *Gazet van Antwerpen*, 8 aug. 1950;

Eensgezind Vlaanderen naar Diksmuide, *D.S.*, 14 aug. 1950.

36. *B.J.B.-gids*, 1950, nr. 11, p. 16; 1951, nr. 1, p. 31-32; nr. 3, p. 24.

Hern., 1950-51, nr. 3, p. 137.

A.K.S.A., *Verslag A.L. 12 sept.* 1950, nr. 1225/1.

Kompas, 1951, nr. 3, kaft.

37. *De 24ste IJzerbedevaart*, *Het Weekelijkse Nieuws*, 25 aug. 1951.

38. *B.J.B.-gids*, 1951, nr. 5, p. 35; nr. 7, p. 32; nr. 8, p. 40.

39. *Kompas*, 1951, nr. 6, p. 5.

40. *Gloed*, 1951, nr. 7-8, p. 163.

41. A.K.S.A., *Verslag algemene leiding 29 mei 1951*, nr. 1225/2.

42. *Programma XXIVste IJzerbedevaart*, *De Gentenaar*, 17 juli 1951.

43. *Kompas*, 1951, nr. 6, p. 27.

Ondanks de positieve bedenkingen zagen anderen nog tekorten. Aan de eenvormigheid van de uniformen kon nog heel wat worden verbeterd. Alle voortrekkers moesten de grijze verbondsdas en

van 1951 verliep in dezelfde geest als die van 1950. In *De Standaard* verschenen de indrukken van een jonge lezer over de bedevaart. Het was een pleidooi voor meer eenheid tussen de Vlaamse jeugdorganisaties. De schrijver achtte de tijd gekomen om de vroegere vetes opzij te zetten en een soort „Raad der Vlaamse jongeren” te vormen, waarin zowel de Vlaams-nationalistische als de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen zouden zijn vertegenwoordigd⁴⁴. Deze vrome wens zou bruusk onmogelijk worden gemaakt door de breuk tussen beide strekkingen m.b.t. het zangfeest van het A.N.Z.

De 25ste IJzerbedevaart vond plaats te midden van de problemen rondom het A.N.Z., na de scheuring tussen het Zangverbond en het J.V.K.A. (Jeugdverbond voor Katholieke Actie), maar vooraleer er door het Jeugdverbond beslist was een eigen zangfeest in te richten. De gespannen atmosfeer bekoelde bij bepaalde bewegingen het bedevaartenthousiasme. De Chirojeugd en de K.S.A. kondigden de bedevaart niet aan. De B.J.B., de K.A.J. en het V.V.K.S. hadden hun leden wel opgeroepen aanwezig te zijn, maar dit was vooral gebeurd vóór het incidentrijke zangfeest⁴⁵. Toch sprak M. Coppeters van het V.V.K.S. namens de jeugd. Hij verlangde een efficiënte uitbouw van de Vlaamse strijd om de nieuw opgerezen problemen te kunnen oplossen. Het werk van culturele, sociaal-economische en volksopvoedende organisaties moest gebundeld worden met het werk van de jeugdbewegingen. Op de bedevaart werd de amnestieis gesteld. De bewegingen zetten er zich nog niet achter. De K.S.A. stelde dat ze zich enkel achter deze eis kon zetten na gunstig advies van het J.V.K.A.⁴⁶. Nochtans was de manifestatie opnieuw vergelijkbaar geworden met die van vóór de oorlog. 100.000 Vlamingen waren aanwezig toen de eerste steen van de nieuwe toren werd gelegd⁴⁷. Na de bedevaart vroeg het comité aan de K.S.A. steentjes, steunkaarten en loten te verkopen. De K.S.A. wilde enkel steentjes verkopen mits 20 % van de opbrengst aan de bonden ten goede kwam⁴⁸. Nochtans loofde *De Standaard* de K.S.A. en de Zilvermeewtjes omdat ze duizenden steentjes verkocht hadden⁴⁹.

niet de traditioneel gekleurde groepsdas dragen. In uniform mocht niet worden gerookt, tenzij met uitdrukkelijke toelating van de ploegleiders; in het openbaar mocht niet worden gerookt, dit werd beschouwd als een van de waardevolle tradities van scouting wereldwijd.

44. *Na de bedevaart*, — *D.S.*, 23 aug. 1951 :

„Jongeren uit alle Vlaamse jeugdorganisaties stonden daar in stilte trouw naast elkaar en zwoeren er dezelfde eed. Daar in die IJzervlakte werd niet gevraagd : Uit welke beweging kom je ? Daar werd enkel gevraagd of je Vlaming was en je je voor Vlaanderen wilde inzetten, helemaal... Laten wij de vroegere veten terzijde stellen...”

45. *B.J.B.-gids*, 1952, nr. 8, p. 5 : „Boerenjeugd is iets voornaams, en tot in 't merg getekend Vlaams !” A.K.A.J., *K.A.J. en de Vl. B., Persdienst C.I.P.*, 4 april 1952, nr. 14.

Mardijck, 1952, nr. 5, p. 11 en nr. 8, p. 10-12.

Kompas, 1952, nr. 6, p. 23 en 32.

46. A.K.S.A., *Verslag A.L. 13 nov. 1952*, nr. 1225/2.

47. *Een volk zal niet vergaan, Het Handelsblad*, 25 aug. 1952.

48. A.K.S.A., *Verslag A.L. 13 nov. 1952*, nr. 1225/2.

49. *Brengt stenen aan voor de nieuwe IJzertoren, D.S.*, 4 en 11 sept. 1952.

Het IJzerbedevaartgebeuren werd in 1953 minder getekend door de 25ste bedevaart zelf⁵⁰ dan wel door de eerherstelbedevaart, georganiseerd door het IJzerfront en het Appelcomité van Fosty, later F.D.F.-senator. De manifestatie werd op het getouw gezet om alle Belgische doden te gedenken en de Vlaamse bedevaarten af te keuren. Verschillende jeugdbewegingen reageerden verontwaardigd. Er kwamen protestmoties tegen de zgn. eerherstelbedevaart van o.a. K.S.A.-Jong-Vlaanderen en van de leiding van de Gentse V.V.K.S.-groep. Tegen Fosty en zijn aanhangers, die spottend 'Fostielen' werden genoemd, bracht men de operatie 'Uilenspiegel' op gang. Het K.V.H.V. van Gent richtte een 'Jeugdcomité voor beroep op het volk' op, dat voor 25 oktober een jeugdbedevaart plande. De burgemeesters van Diksmuide en Kaaskerke verboden de jeugdbedevaart. Het 'IJzerfront voor België' mocht wel betogen. Onder zware bescherming van de rijkswacht trokken de weerstanders naar de IJzervlakte⁵¹. De jeugdbedevaart werd door de jeugdbewegingen niet aangekondigd. Het scheen veeleer een zaak van het K.V.H.V. te zijn, waarmee de jeugdbewegingen niet veel te maken hadden. Het V.V.K.S. achtte het niet wenselijk stelling te nemen, maar nam zich voor in 1954 een duidelijk en zo ver mogelijk doorgedreven actie te voeren om zo talrijk mogelijk aan de IJzerbedevaart deel te nemen⁵². De vlaamsvijandige acties van de verzetslieden gaven aan de jeugdbewegingen blijkbaar een nieuwe Vlaamse reflex, die wegens het extremisme in het A.N.Z. in 1953 op een laag pitje had gebrand. Deze reflex was echter geenszins algemeen. Het J.V.K.A. had in 1952 aangekondigd dat de gebeurtenissen rondom het A.N.Z. ook zijn houding tegenover de IJzerbedevaart zouden beïnvloeden⁵³. De propaganda in 1954 was inderdaad erg zwak in vergelijking met het hoogtepunt van 1950. Vooral de K.S.A. hield bijna gans op met het aankondigen van de bedevaart, terwijl het V.V.K.S. het meest de manifestatie bleef promoveren. Het V.V.K.S.-secretariaat werd herschapen in een propagandalokaal voor de IJzerbedevaart⁵⁴. De K.S.A. stond wel in voor de steentjesverkoop en nam mee de leiding op zich van het Renaat De Rudderkamp⁵⁵. V.V.K.S. en K.S.A. bleven

50. *Vlaanderen herbouwt zijn toren*, D.S., 23 augustus 1953. De bedevaart werd aangekondigd door de B.J.B. (*B.J.B.-gids*, 1953, nr. 6, p. 22; nr. 8, p. 3; *Ploeg en kruis*, nr. 8, p. 2); door de K.A.J. (*Mardijk*, 1953, nr. 5, p. 3; nr. 7, p. 11); door het V.V.K.S. (*Kompas*, 1953, nr. 1, p. 48; nr. 6, p. 41); en door de Chirojeugd (*Gloed*, 1953, nr. 7-8, p. 162: „... De dag van de IJzerbedevaart moet overal in het teken staan van wat er op de IJzervlakte gebeurt...”). De K.S.A. kondigde de bedevaart in *Hernieuwen* niet aan.

51. *De Standaard*, 23 sept. en 23 okt. 1953.
Volksgezette, 13 okt. 1953.

Gazet van Antwerpen, 19 okt. 1953.

52. A.V.V.K.S., *Verslag Verbondsbestuur 20 okt. 1953*.

53. Art. *Muziek & Politiek*. Als het te laat is, Scheuring in het Zangverbond, *Het Laatste Nieuws*, 6 juli 1952.

54. Art. *De 27ste IJzerbedevaart*, — D.S., 16 aug. 1954.

55. A.K.S.A., *Verslag A.L. 5 aug. 1954*, nr. 1225/3.

ontegensprekelijk de jeugdbewegingen die zich het meest achter de bedevaart scharden. Binnen het V.V.K.S. was er nochtans geen eensgezindheid over de te volgen koers. Op een vergadering van het verbondsbestuur stelde district-commissaris Stockman de vraag of een officiële mandataris van het V.V.K.S. een hoofdrol mocht spelen in strijdende Vlaamse organisaties als het IJzerbedevaartcomité. Veel kritiek werd gegeven op het A.N.Z., maar de IJzerbedevaart ging volgens het bestuur vrijuit. Het feit dat alle K.A.-organisaties meededen, moest aanleiding zijn om ook mee verantwoordelijkheid te nemen. Nochtans had de districtcommissaris van Brugge deelneming aan de IJzerbedevaart in 1954 verboden, tegen de richtlijnen van het verbondsbestuur en de oproep in *Kompas* in. Hiervoor werd hij op de vingers getikt⁵⁶.

De propaganda voor de IJzerbedevaart van 21 augustus 1955 bleef op hetzelfde lage peil als in 1954. Noch het V.V.K.S. noch de K.S.A. kondigen de bedevaart aan. Vooral de B.J.B., die andermaal met zijn ruiters optrad, riep zijn leden op om naar Diksmuide te trekken. Rond de Paxpoort stonden scouts, K.S.A.-ers, K.A.J.-ers en B.J.B.-ers opgesteld⁵⁷. De Chirojeugd was volgens een mededeling van de Landbondsleiding aanwezig, maar enkel met de oudste leden, want de burchtknappen, de knappen en hun leiders moesten thuis blijven⁵⁸. Op de reactie van een leider die vond dat de Chiro op die ene Vlaamse hoogdag moest worden stilgelegd, antwoordde de nationale leiding dat de IJzerbedevaart voor de volwassen jeugd was en dat die gerust kon gaan voor zover de groep er niet onder leed. Het was verkeerd de groep daarvoor stil te leggen⁵⁹. De Chirojeugd bleef gekenmerkt door terughoudendheid.

4. Een bundeling van de krachten 1956-1960

De Rodenbachhulde van 1956 was een succes geweest qua Vlaamse samenwerking⁶⁰. Dit zette de deur open voor een geestdriftige deelneming aan de IJzerbedevaart⁶¹. Om de medewerking beter te coördineren plande men de

56. A.V.V.K.S., *Verslag verbondsbestuur 14 sept. 1954*.

57. *De 28ste IJzerbedevaart, Gazet van Antwerpen*, 22 aug. 1955.

De 28ste IJzerbedevaart, D.S., 22 aug. 1955.

58. *IJzerbedevaart, Gloed*, 1955, nr. 7-8, p. 175.

59. *Antwoord aan een IJzerbedevaarder, Gloed*, 1955, nr. 10, p. 247.

60. 1956 was uitgeroepen tot Rodenbachjaar, omdat het toen 100 jaar geleden was dat Albrecht Rodenbach, voortrekker van de Vlaamse katholieke studentenbeweging, te Roeselare geboren werd. In het begin van het jaar werden er pogingen ondernomen om een jeugdraad voor Vlaamse actie op te richten. Het idee hiervoor ontstond uit het initiatief van de K.S.A. om een algemene Rodenbachdag te Roeselare te houden. De doorbraak bestond erin dat niet alleen alle jeugdorganisaties — ook de Vlaams-nationalistische — maar de totale jeugd in deze raad zouden vertegenwoordigd zijn.

61. Riepen hun leden op naar de bedevaart te gaan :
CHIROJEUGD, *Gloed*, 1956, nr. 7-8, p. 182 en 199.

oprichting van een jeugdcomité voor de IJzerbedevaart, dat vooral vanaf 1957 actief zou worden. 1956 werd een nieuw hoogtepunt in de naoorlogse bedevaart. De jeugdbewegingen waren sterker vertegenwoordigd dan andere jaren. Herman Soetaert deed een oproep tot alle jeugdbewegingen opdat ze zich niet blind zouden staren op de onvermijdelijk bestaande verschillen die er tussen hen bestonden, maar eerder samen voor hetzelfde Vlaanderen zouden ijveren⁶². Zo stond de 29ste IJzerbedevaart duidelijk in het teken van de Vlaamse eendracht⁶³.

In mei 1957 besloten de jeugdbewegingen een jeugdcomité voor de IJzerbedevaart te stichten. Tot het comité behoorden alle katholieke Vlaamse jeugdbewegingen, de Vlaams-nationalistische organisaties (Ik Dien, Algemeen Diets Jeugdverbond, Blauwvoetvendels) en enkele studentenorganisaties (Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond, Hoogstudentenverbond voor Katholieke actie). Daarnaast vertegenwoordigde Mon De Clopper de Katholieke Vlaamse Volkskunst Federatie (K.V.V.F.). De katholieke Vlaamse jeugdbewegingen hadden de grootste invloed in het comité⁶⁴. Op 18 mei werd Rik De Ghein (K.S.A.) met algemeenschap van stemmen tot voorzitter gekozen, terwijl Mia Vercruysse (V.K.S.J.) secretaresse werd. Het jeugdcomité nam de verantwoordelijkheid op voor het jeugdgedeelte van de bedevaart: de jeugdplechtigheid, het spel en het kamp⁶⁵. Het IJzerbedevaartcomité reageerde positief en drukte bij monde van Edward Clottens zijn dankbaarheid uit voor de medewerking. Deze stelde voor om na de bedevaart een statuut op te stellen teneinde de

V.V.K.S., *Kompas*, 1956, nr. 6, p. 4-5; nr. 8, p. 3.

K.A.J., *Mardijck*, 1956, nr. 8, p. 8-9.

B.J.B., *B.J.B.-gids*, 1956, nr. 7, p. 16.

Ploeg en kruis, 1956, nr. 7, p. 6.

K.B.M.J., *Opmarsch*, 1955-56, nr. 5, p. 1.

K.S.A., *Hernieuwen*, 1955-56, nr. 8, p. 444 en 449.

62. *40 jaar Heldenbulde*, D.S., 20 aug. 1956.

63. *Diksmuide in het teken der Vlaamse eendracht*, D.S., 22 aug. 1956.

64. Op de toch wel belangrijke vergadering van 1 maart 1958, waarop het huishoudelijk reglement werd goedgekeurd, was de verdeling van de aanwezigen als volgt:

Katholieke Vlaamse jeugdbewegingen: 6 aanwezigen = 46 % (1 V.K.S.J., 1 K.S.A., 1 Chiro, 2 B.J.B., 1 V.V.K.S.).

Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen: 4 aanwezigen = 31 % (2 Ik Dien, 2 Blauwvoetvendels).

Studentenorganisaties: 2 aanwezigen = 15 % (1 K.V.H.V., 1 H.V.K.A.).

K.V.V.F.: 1 aanwezige = 8 %.

Bekijken we de aanwezigheid op de 6 vergaderingen waarvan we een verslag bezitten, dan komen we tot het volgende resultaat:

Aanwezigheid op vergaderingen: op 6:

K.S.A. 6/ B.J.B. 5/ K.A.J. 4/ K.B.M.J. 2/

CHIRO 4/ V.V.K.S. 1/ Jeugdilde 1 = 23 = 56 %

Ik dien 4/ Blauwvoetvendels 3 = 7 = 17 %

H.V.K.A. 1/ K.V.H.V. 5 = 6 = 15 %

K.V.V.F. 5 = 5 = 12 %

65. A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcomité voor de IJzerbedevaart, 18 mei 1957*, nr. 1033/3.

verhouding tussen het bedevaartcomité en het jeugdcomité te regelen⁶⁶. Dit statuut liet nog wel een tijdje op zich wachten.

René Peeters (B.J.B.) werkte aan een ontwerp voor een huishoudelijk reglement, dat werd voorgelegd op de vergadering van 1 maart 1958. Het comité kreeg hierin een drievoudige taak toegewezen. Het moest vooreerst de IJzerbedevaartgedachte bestendig propageren. Vervolgens zou het allerlei materieel werk uitvoeren en helpen aan de wederopbouw van de toren. Tenslotte zou het de jeugdaangelegenheden en problemen in verband met de jaarlijkse IJzerbedevaart bespreken, er praktische oplossingen voor zoeken en deze na goedkeuring door het IJzerbedevaartcomité uitvoeren. De voorzitter van het jeugdcomité moest worden gekozen door de jeugdafgevaardigden onder deze laatste, maar het fiat van het bedevaartcomité was noodzakelijk. De voorzitter kon door het IJzerbedevaartcomité worden uitgenodigd tot de vergadering. Alle nationaal georganiseerde jeugdbewegingen konden in het comité worden opgenomen. De vergadering zou worden samengeroepen door de voorzitter en de leden van het IJzerbedevaartcomité maakten openlijk deel uit van het jeugdcomité. Het verslag zou worden opgemaakt door de secretaris en opgestuurd naar de leden van beide comité's⁶⁷.

Het ontwerp van R. Peeters werd door het jeugdcomité op 1 maart goedgekeurd⁶⁸. Het bedevaartcomité boog er zich over op haar algemene comitévergadering van 19 april en stemde met het ontwerp in, mits er een en ander werd aan toegevoegd. De afgevaardigde-beheerder van het bedevaartcomité zou ambtshalve deel uitmaken van het jeugdcomité en de briefwisseling en financiële verrichtingen zouden langs het secretariaat van de IJzerbedevaart worden afgehandeld⁶⁹. Naderhand verkreeg het jeugdcomité ook het recht een kandidaat-jeugdspreker voor te stellen⁷⁰. De grootste verdienste van het jeugdcomité voor de IJzerbedevaart, waarin de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen de toon aangaven, was wel dat het de jeugdbewegingen toeliet in blok aan de IJzerbedevaart mee te werken en op het gebeuren invloed uit te oefenen. Dit was tot dan toe uitsluitend via contacten tussen het bedevaartcomité en de jeugdbewegingen afzonderlijk verlopen of langs het J.V.K.A.

Het jeugdcomité voor de IJzerbedevaart stond voor het eerst in voor de coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende jeugdbewegingen in het vooruitzicht van de 30ste IJzerbedevaart in 1957. Het comité deed een beroep op alle jeugdbewegingen voor deelneming van de vlaggen en nam de verant-

66. A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb.*, 22 juni 1957, nr. 1033/3.

67. A.K.S.A., *Voorstel R. Peeters huishoudelijk reglement van het Jeugdcom. IJzerb. 1 maart 1958*, nr. 1033/3.

68. A.K.A.J., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 1 maart 1958*, nr. 935.

69. A.K.A.J., *Grondslag voor de werking van het Jeugdcom. IJzerb. goedgekeurd op 19 april 1958*, nr. 935.

70. A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 10 juli 1958*, nr. 1033/2.

woordelijkheid voor het Renaat De Rudderkamp, waar groepen konden overnachten. Door de toenemende kritiek op het gedrag van de jongeren besloot het jeugdcomité hiervoor maatregelen te nemen. Marcel Haazen (Chirojeugd) maakte een voorstel voor een „Oproep voor meer bedevaartstijl”, die in de kranten en in de bewegingstijdschriften zou worden gepubliceerd⁷¹. Het comité verzocht om een keurige levensstijl tijdens het verblijf en bij de heen- en terugtocht, eerbied en vroomheid tijdens de heilige mis en waardigheid en gemeenschapsgeest tijdens de IJzerplechtigheid⁷². Enkel de B.J.B. verlangde het dragen van een uniform. Daarnaast stelde het jeugdcomité voor om aan de jeugd te vragen slechts op zondag naar Diksmuide te komen. Het jeugdkamp kon dienen voor hen die bijvoorbeeld wegens de verre reis toch 's zaterdags aankwamen. De vooravond zou een bezinningsdag worden rond het graf van de gebroeders Van Raemdonck⁷³. *Het Volk* ging niet akkoord met deze beslissing. Het blad vond het een grove vergissing, omdat de jongelui die zich te Diksmuide op de vooravond onbehoorlijk of tuchteloos gedroegen, volgens de krant meestal tot geen enkele jeugdbeweging behoorden, aan de oproepen van de jeugdorganisaties dus ook geen gevolg gaven en op de vooravond toch kwamen. Alleen de tuchtvolle jongeren werden weggehouden⁷⁴. Op 18 augustus kwamen tienduizenden jongeren te Diksmuide samen. De ordewacht werd verzorgd door 75 B.J.B.'ers, 10 K.A.J.'ers, 25 Chirojongens, 80 K.S.A.'ers, 50 K.V.H.V.'ers, 100 V.V.K.S.'ers en 40 leden van de Blauwvoetvendels. De B.J.B. trad op met zijn vendeliers. Stenen werden aangebracht door een groep K.S.A.'ers die als metselaarsknappen een steenlast op de schouders droegen. Links en rechts waren het eens over het waardig verloop van de bedevaart⁷⁵. 1958 was het jaar van de wereldtentoonstelling te Brussel. De voorzitter van het Vlaamse jeugdcomité voor de W.T., Wilfried Martens, sprak de jeugd toe en profiteerde van het enthousiasme dat de geslaagde actie had gewekt⁷⁶. Andermaal was er een jeugdfest voorzien op de bedevaartweide en het Joe Englishkamp werd ditmaal door het V.V.K.S. ingericht, omdat de K.S.A. er toen

71. A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 18 mei 1957*, nr. 1033/3.

72. *Mardijck*, 1957, nr. 8, p. 15; *Gloed*, 1957, nr. 7-8, p. 163; *Ploeg en kruis*, 1957, nr. 8, p. 6-7; *Kompas*, 1957, nr. 5, p. 21.

73. *Ploeg en kruis*, 1957, nr. 8, p. 6-7; *Idem* (71) en (72).

74. Art. XXXste *IJzerbedevaart in de pers*, — *D.S.*, 21 aug. 1957.

75. *De 30ste IJzerbedevaart*, *D.S.*, 19 aug. 1957.

De 30ste IJzerbedevaart, *De Nieuwe Gids*, 19 aug. 1957.

Ploeg en kruis, 1957, nr. 10, p. 6-7.

A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 22 juni 1957*, nr. 1033/2.

A.M.V.C., *Verslagboek 30ste IJzerbedevaart*, 1957.

76. Het Vlaams Jeugdcomité voor de Wereldtentoonstelling was in april 1957 opgericht met het doel ook Vlaanderen een plaats te geven in Expo '58. De voornaamste eisen waren de eerbiediging van de Vlaamse symbolen en het verkrijgen van een Vlaamse dag op de tentoonstelling. Na een lange actie werd de Vlaamse dag verkregen.

niet voor kon instaan. De bedevaart verliep volledig in de lijn van de vorige ⁷⁷.

Ook de bedevaarten van 1959 en 1960 verschilden niet van die van de vorige jaren. Alle jeugdbewegingen werkten samen om de bedevaart te doen lukken. Ze leverden vertegenwoordigers voor de ordedienst. Enkel de K.B.M.J. distantieerde zich hiervan, terwijl de Zilvermeeuwjes en het Verbond van Blauwvoetvendels mee op de bres sprongen. In 1959 was trouwens Staf Verrept vande Blauwvoetvendels verantwoordelijk voor de ordedienst. De meisjesbewegingen stonden in voor de kentekenverkoop en leverden de bloemendraagsters. Als jeugdsprekers traden op : Piet Van Couwenberghe van de K.A.J. in 1959 en Jan Aertssens van de K.S.A. in 1960 ⁷⁸. Omdat vele jongeren in ordeloze kledij gingen, kwam men geleidelijk terug van het standpunt dat de leden van de jeugdbeweging zonder uniform moesten aantreden. De B.J.B. had dit reeds eerder gedaan. Nu drong ook de algemene leiding van de K.S.A. er bij zijn leden op aan in uniform naar de bedevaart te komen ⁷⁹. De Chirojeugd hield echter vast aan het vroegere standpunt. De chiroleden mochten niet in uniform aantreden, maar ook niet in zgn. „Vlaamse kledij”, die bestond uit een wit hemd en een rode zakdoek. Alle jongens moesten in burger naar de IJzerbedevaart gaan ⁸⁰. Nog steeds drukte de B.J.B. een stempel op het gebeuren

77. A.K.A.J., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 1 maart 1958*, nr. 935 ;
A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 10 juli 1958*, nr. 1033/2 ;
A.K.A.J., *Verslag verg. Jeugdcom. IJzerb. 5 aug. 1958*, nr. 935 ;
Ploeg en kruis, 1958, nr. 8, p. 16 ; nr. 10, p. 2-3 ;
Gloed, 1958, nr. 9, p. 238 ; *Hernieuwen*, 1957-58, nr. 10, p. 625 ;
A.M.V.C., *Verslagboek 31ste IJzerbedevaart*, 1958
De 31ste IJzerbedevaart, D.S., 20 aug. 1958 ;
De 31ste IJzerbedevaart, Het laatste nieuws, 25 aug. 1958 ;
10 000en Vlamingen op 31ste IJzerbedevaart, *Gazet van Antwerpen*, 25 aug. 1958 ;
Zelfbestuur voor Vlaanderen, D.S., 23 aug. 1958 ;
IJzerbedevaart, — *Volksgazet*, 25 aug. 1958.

78. 1959

Zondag a.s. de 32ste IJzerbedevaart, *De Nieuwe Gids*, 18 aug. 1959 ;
32ste IJzerbedevaart, D.S., 24 aug. 1959 ;
A.M.V.C., *Verslagboek 32ste IJzerbedevaart*, 1959 ;
A.K.S.A., *Verslag verg. Jeugdcom IJzerb. 6 juni 1959*, nr. 1033/2 ;
Ploeg en kruis, 1959, nr. 10, p. 5 ;
A.K.S.A., *Verslag A.L. 30 mei 1959*, nr. 594.

1960

Geestdriftige deelname, D.S., 19 aug. 1960 ;
XXIIIste IJzerbedevaart, Het Handelsblad, 22 aug. 1960 ;
A.M.V.C., *Verslagboek 33ste IJzerbedevaart*, 1960 ;
Hernieuwen, 1960-61, nr. 1, p. 46 ; *Ploeg en kruis*, 1960, nr. 10, p. 10-11 ; A.K.S.A., *Verslag A.L. 19 juni 1960*, nr. 261/4.

79. A.K.S.A., *Verslag A.L. 3 juni 1959*, nr. 261/6 ;
Mededelingen 5 aug. 1959, nr. 261/6.

80. A. CHIRO, *Chirojeugd propaganda voor landsbondleiding 1 sept. 1959. Gloed*, 1959, nr. 10, p. 305.

door het optreden van zijn ruiters en vendeliers. De K.S.A. nam opnieuw de organisatie van het jeugdkamp over van het V.V.K.S.

In 1960 was de invloed van de katholieke Vlaamse jeugdbeweging op het IJzerbedevaartgebeuren groot geworden. Deze bleven het initiatief telkenjare propageren. Door de jaren heen zette zich echter de ontwikkeling in het nadeel van de katholieke jeugdbewegingen door. Hun greep op het gebeuren verkleinde ten voordele van de Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen. De ruk naar links die de jeugdbewegingen op het einde van de jaren '60 en in de jaren '70 meemaakten, vervreemde hen meer en meer van het initiatief.

5. IJzerromantiek

Het voorwerp van de IJzerbedevaart was de gesneuvelde Vlaamse frontsoldaat uit de eerste wereldoorlog. Hij werd aan de leden van de jeugdbeweging voorgesteld als een symbool van Vlaamse en katholieke strijdbaarheid dat zij moesten navolgen. In hun vaandel voerden de Vlaamse frontsoldaten het A.V.V.-V.V.K., Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus, waardoor de twee elementen Vlaams en katholiek in symbiose waren verenigd. „De helden van de IJzer” hadden allen gemeen dat ze geijverd hadden voor de erkenning van het Vlaams aan het front, waar heel de legertop franstalig was, en dat ze gesneuveld of gestorven waren tijdens de eerste wereldoorlog. Daarom werden ze voorgesteld als martelaars voor de Vlaamse zaak. Deze „IJzersymbolen” waren Firmin Deprez, Joe English, Frans Kusters, Frans Van Der Linden, Edward en Frans Van Raemdonck, Bert Willems, Renaat De Rudder, Juul De Winde en Lode De Boninge. De eerste acht waren in 1932 tijdens de 13de IJzerbedevaart bijgezet in de crypte van de toren. Het stoffelijk overschot van Juul De Winde werd in 1937 bijgezet. Lode De Boninge lag te Wevelgem begraven⁸¹. Door de overbrenging van de lijken van gesneuvelden was het domein van de IJzertoren een begraafplaats geworden, waardoor de verwoesting van de toren in 1946 als grafschennis werd beschouwd. In 1949 verscheen de tweede uitgave van een boek over de symbolen van de IJzertragedie; zij werd door de jeugdbewegingen aangekondigd⁸². Maar de jeugdbewegingen besteedden ook zelf aandacht aan de IJzerhelden, die door de dynamitering van de IJzertoren weer brandend actueel waren geworden.

Het V.V.K.S. huldigde Renaat De Rudder, Joe English en de gebroeders Van Raemdonck als reactie op een aanval van de N.S.B., die beweerde dat het niet bewezen was dat al de doden die onder de IJzertoren rustten, de algemene hulde van de natie verdienden, maar dat er intengedeel onder hen waren die

81. L. SCHEPENS, *IJzersymbolen*, — *EVB.I*, p. 706-707.

82. *Kompas*, 1950, nr. 5, p. 64; *Opmarsch*, 1949-50, dec-jan. '50, p. 15.

hun land in volle oorlog hadden verraden. Het V.V.K.S. huldigde nu de soldaten omdat ze meegewerkt hadden aan de Vlaamse studiekringen en de Vlaamse beweging bij hun kameraden hadden overgebracht, ook tegen hun oversten in⁸³. Op „De Kluis”, het domein van de V.V.K.S. te Sint-Joris-Weert, werd een terrein naar Renaat De Rudder genoemd⁸⁴.

Ook de Chirojeugd getuigde van het ideaal van de IJzersoldaten, maar zocht toch nog andere waarden in hun optreden naast het feit dat zij vochten voor een vrij Vlaanderen in een vrij België. Renaat De Rudder werd geroemd omdat „hij droog brood at en op de naakte grond sliep om de zonden van zijn makers uit te boeten”⁸⁵. De gebroeders Van Raemdonck werden het toonbeeld van de broederliefde tot in de dood⁸⁶. En allen samen streden zij, volgens de Chirojeugd, evenzeer tegen de Duitse vijanden als tegen verfransing, verbeesting en goddeloosheid⁸⁷. Nochtans werd, met enige nuancering weliswaar, de gehoorzaamheid aan de oversten benadrukt⁸⁸. Terwijl al deze waarden aan de vendelleiders van de kerelsafdeling werden voorgehouden, speelde men met de jongere afdelingen themaspelen rond het opblazen van de IJzer-toren en de bouw van een nieuwe⁸⁹.

Ook de K.A.J. benadrukte, echter veel later, vooral het godsdienstige aspect van de IJzersymbolen⁹⁰. Ze ging niet akkoord met wat zij de valse romantiek noemde, nl. te veel tromgeroffel en kreten. De IJzerbedevaart was er om te bidden en hulde te brengen aan de gesneuvelden, niet om Vlaamse eisen te verkondigen⁹¹. De K.B.M.J. behandelde het uitvoerigst de IJzersoldaten en besprak ze individueel⁹². De aandacht van de K.S.A. viel eerder matig uit: de publikatie van een door een hernieuwer ingezonden artikel over Renaat De Rudder en een bespreking van een boek over Firmin Deprez⁹³. Zij hielp ook

83. *Kompas*, 1951, nr. 6, p. 16-17.

84. *Kompas*, 1951, nr. 8, p. 18-19.

85. *Mededelingen van Chirojeugd*, 1945, nr. 2, p. 23.

86. *Mededelingen van Chirojeugd*, 1945, nr. 8, p. 120.

87. *Mededelingen van Chirojeugd*, 1945, nr. 11, p. 166.

88. „... Vecht en zwijg. Die woorden snauwde men bars en boos onze jongens van '14-'18 toe, toen ze hun rechtmatige eisen voor meer zedelijkheid, voor het gebruik der Vlaamse taal in Vlaamse regimenten, aan de militaire overheid overmaakten. Werd dat gezegde toen ten onrechte aangehaald en misbruikt om onze soldaten te fnuiken, het bevat nochtans veel waarheid...”

(*Mededelingen van Chirojeugd*, 1946, nr. 3, p. 41)

89. *Gloed*, 1946, nr. 8, p. 72; 1958, nr. 9, p. 249.

90. *Mazrdijck*, 1956, nr. 8, p. 8-9; 1958, nr. 8, p. 2-5.

91. *Mardijck*, 1960, nr. 8, p. 9.

92. *Opmarsch*, 1946-47, april-mei 1947, p. 5.

1950-51, nr. 2, p. 33-34 (over Frans Kusters); nr. 3, p. 64-65 (over Joe English); nr. 4, p. 92-93 (over Renaat De Rudder); nr. 5, p. 118-119 (over Firmin Deprez); nr. 6, p. 150-151 (over Juul De Winde); nr. 7, p. 176-179 (over de gebr. Van Raemdonck); nr. 8, p. 215-219 (over Lode De Boninge).

93. *Hern.*, 1948-49, nr. 3, p. 90; 1956-57, nr. 1, p. 16’.

mee aan het IJzerbedevaartkamp dat naar Renaat De Rudder was genoemd⁹⁴. Door een nachtspel met de hernieuwers i.v.m. de IJzertoren stelde de K.S.A. deze ideeën aanschouwelijk voor⁹⁵.

Renaat De Rudder en de gebroeders Van Raemdonck werden het meest en door de meeste jeugdbewegingen besproken⁹⁶. In elk geval werden de IJzerhelden in die mate geïdealiseerd dat ze als Vlaams en christelijk voorbeeld konden dienen voor de jongeren. De elk jaar weerkerende IJzerbedevaart was telkens een gelegenheid om deze waarden nog eens extra in de verf te zetten en het hart van de jongens voor het ideaal wat harder te laten kloppen.

6. Besluit

Omdat de Vlaamse beweging na de oorlog danig gediskrediteerd was, konden de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen het zich niet permitteren de IJzerbedevaart onmiddellijk metterdaad te steunen. Hun reacties op de verwoesting van de IJzertoren in 1946 waren scherp, maar aan de jeugdbedevaart deden zij *officieel* niet mee. Het V.V.K.S. was de eerste jeugdbeweging (in 1948) die aan de bedevaart meewerkte en kreeg daarvoor heel wat kritiek te slikken, net als voor zijn oproep tot deelneming aan het A.N.Z.-feest in 1949 trouwens. Gabriël Vandeputte (K.S.A.) trad op als jeugdspreker. Buiten deze uitzonderingen stelden de katholieke Vlaamse jeugdbeweging zich tot 1949 zeer terughoudend op t.o.v. de IJzerbedevaart.

Vanaf 1949 kwam er een kentering in de geesten. De jeugdbewegingen namen een positieve houding aan (maar nog niet t.o.v. het A.N.Z.-feest). De Chirojeugd bleef een zekere afstandelijkheid bewaren, standpunt dat zij trouwens zou handhaven. In 1950 was de medewerking en de lippendienst groot, het laatste vooral om de misverstanden uit de weg te ruimen en de jeugd voor de IJzerbedevaart te winnen. De moeilijkheden die daarna tussen het J.V.K.A. en het A.N.Z. ontstonden, hadden hun weerslag op het aantal aankondigingen in de tijdschriften. Dit zou trouwens nooit meer zo groot worden als in 1950. Het vertrouwd-zijn met de bedevaart en de verminderde tegenwind kunnen hier echter ook aan de basis liggen. In de periode 1952-1955 kan alleszins een daling van de belangstelling en de betrokkenheid worden vastgesteld. Dit is be-

94. *Hern.*, 1953-54, nr. 10, p. 417; 1956-57, nr. 10, p. 1'.

95. *Hern.*, 1945-46, nr. 8, p. 317.

96. Telden we alle artikels bij elkaar, dan verkregen we het volgende resultaat: Renaat De Rudder 35 % / Gebr. Van Raemdonck 25 % / Joe English 15 % / Firmin Deprez 10 % / Lode De Boinige, Frans Kusters en Juul De Winde elk 5 %.

De jeugdbewegingen verdeelden de artikels onder elkaar als volgt:

K.B.M.J. 40 % / V.V.K.S. en K.S.A. elk 20 % / CHIRO 15 % / K.A.J. 5 % / B.J.B. 0 %.

In totaal werden in de periode 1945-1960 20 artikels gewijd aan de IJzersoldaten.

grijpelijk : bewegingen die elkaar te lijf gingen d.m.v. concurrerende zangfeesten, konden moeilijk op een bedevaart broederlijk naast elkaar staan. Sinds 1956 verzwakten de tegenstellingen vooral door een groeiende verstandhouding tussen katholieke Vlaamse en Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen in allerlei initiatieven. De oprichting in 1957 van het Jeugdcomité voor de IJzerbedevaart bevorderde de medewerking van de jeugdbewegingen aan de IJzerbedevaart, de samenwerking tussen katholieke Vlaamse en Vlaams-nationalistische bewegingen, maar tevens het overwicht van de eerste. Heel de periode door werden de IJzersoldaten aan de jongeren voorgehouden als katholiek en Vlaams symbool dat tot navolging strekte.

Winkelveld 17
2670 Puurs

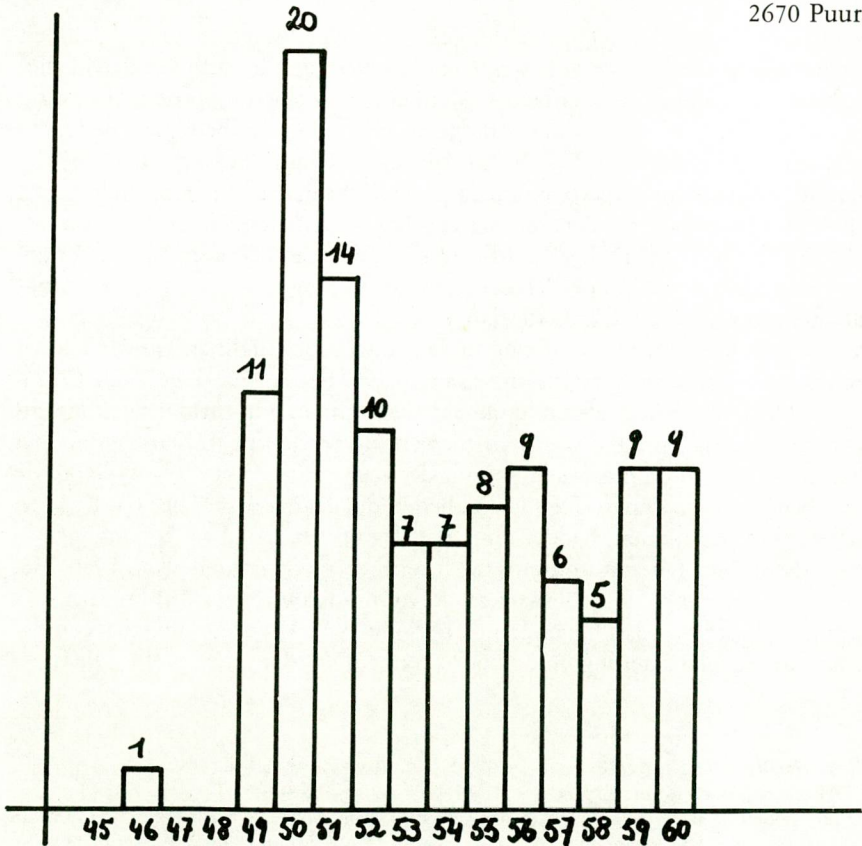

FIG. : Propaganda voor de IJzerbedevaart in de verschillende bewegingstijdschriften 1946-1960. De staafdiagrammen geven per jaar het totaal aantal artikelen aan die over de IJzerbedevaart verschenen tussen 1946 en 1960 in *Gloed* (Chiro), *Kompas* (VVKS), *Hernieuwen* (KSA), *Mardijck* (KAJ) en *Ploeg en kruis* (BJB).